

Kvennablaðið kost-
ar 3 kr. innanlands
erlendis kr. 3 00
(1 dollar vestan-
hafs) 1/2 verðsins
borgist fyrirfram, en
1/2 fyrir 16. júlí.

Kvennablaðið.

Uppsögn skrifleg
búðin við árs-
mót, ógild nema
komin sé til áti-
gef. fyrir 1. októ-
ber og kaupandi hafi
borgað að fullu.

24. ár.

Reykjavík, 31. júlí 1918.

N. 7.

Aukapíngið í haust.

Eins og öllum mun kunnugt hefir annað aukapíng verið kallað saman 2. sept. Aðal verkefni þess er að samþykkja á löglegan hátt opinberlega, hið nýja sambandslagarúmvarp, sem aukapíngið í sumar samþykkti á einkafundi, eftir meðmælum íslensku sambandslaganefndarmannanna, og stjórnarinnar íslensku.

Hér skal ekki frumvarp þetta rætt né rakið. Það hefir staðið í öllum dagblöðum og vikublöðum landsins, svo það hlýtur að vera hverju mannsbarni kunnugt, sem nokkuð fylgist með aðalmálum þjóðarinnar.

Flestallir menn og öll blöðin, að einu undanteknu álíta samning þenna mjög góðan í vörn garð, og betri en menn höfðu jafnvel búist við. Það er að mörgu leyti gamla sambandslagauppkastið frá 1909, en bætt að miklum mun. Má þar einkum til taka 1. grein, sem tekur skýrt fram að Ísland sé frjálst og fullvalda ríki í konungssambandi við Danmörku, sömul. að Íslandi er ætlað þar af leiðandi þegar að fá sérstakan kaupfána, bæði á sjó og landi, að þótt Ísland feli Danmörku um ákveðinn tíma að fara með utanríkismál sín, þá er gert ráð fyrir að í utanríkisstjórninni sé maður, sem íslenska stjórnin hafi bent á og óskað eftir, sem kunnugur sé högum Íslands, og gæti þar hagsmura þess, að í sendiherrasveitunum dönsku erlendis séu íslenskir aðstoðarmenn eða menn kunnugir íslenskum málum til að gefa ráð í þeim efnum, að Ísland megi einnig setja konsúla eða fulltrúa sína, þar sem danskir ræðismenn eða sendiherrar eru ekki fyrir, og loks að þessir samningar eru uppsegjanlegir og gilda aðeins í 25 ár. Þá geta báðir mál aðilar annaðhvort

endurnýjað þá, breytt þeim, eða felt þá úr gildi, ef þjóðin hefir samþykkt það. Til þess að sú atkvæðagreiðsla sé lögleg verða 75% af öllum kjósendum að hafa greitt atkvæði og 50% þeirra að samþykkja breytingarnar eða uppsögnina. —

Ekki er unt að sjá að frumvarp þetta sé í nokkru atriði lakara, en núverandi ástand. Gallarnir, sem taldir hafa verið á því, sameiginlegur ríkisborgarréttur og fiskiveiðar, eru nú, eða það sem er verra. Og þetta er þó frjáls samningur sem tvö sjálfstæð, óháð ríki gera sín í milli. Nú telja Danir (og aðrar þjóðir) Ísland vera hjálendu Danmerkur eða »danske ríkishluta, með sérstökum landsréttindum«. Og það, sem að endingu tryggir oss gegn allri misbeitingu á því valdi, sem við fáum með þessum samningi dönskum stjórnarvöldum í hendur, er: að allur samningurinn er uppsegjanlegur, og því óánægðari, sem við verðum með hann, því vissara er að við segjum honum upp að nokkru eða algerlega, eftir hin ákveðnu 25 ár, sem hann á að gilda. —

Auðvitað er það varla neitt efamál að þeir sömu 38 þingmenn, sem samþykktu þenna samning í sumar, muni gera það líka í haust, og þingið þannig lúka málinu fyrir sitt leyti. En þá kemur til þjóðarinnar kasta, því þá eru úrslit þessa máls komin undir atkvæðum kjósendanna, sem þá verða látnir greiða atkvæði með eða móti því.

Við þessa atkvæðagreiðslu er það merkilega atriði að athuga, að þá koma konur í fyrsta sinni fram til að taka beinan þátt í stór-pólitík landsins. Það eru þau mikilvægu réttindi, sem kosningarrétturinn veitir, að þá verðum vér ekki strýkaðar út úr »þjóðinni«. Nú verður engin ákvörðun

tekin af alþjóð kjósenda nema vér séum með. Hefðu sambandslögin 1909 gengið fram, urðum vér að sitja hjá, og sjá ef til vill karlmennina »semja af séra«, eða greiða atkvæði þvert á móti vorum vilja og sannfæringu.

Þessi réttindi, sem vér nú höfum öðlast, að vera sjálfar með að ákveða réttartakmörkin milli vor og Danmerkur, þeim fylgir einnig ábyrgð og skyldur. Ábyrgð á því að nota þessi réttindi vel, og skylda til að skera úr málinu með atkvæði voru. Vér höfum ástæðu til að vera óumræðilega glaðar yfir því að fá þessi réttindi einmitt þegar þýðingarmesta máli lands vors og þjóðar á að ráða til lykta, og þegar fengist hafa sérstaklega góð úrslit á því. Sæmd vor kvennanna íslenzku liggur við, að vér allar, sem erum nú kjósendur, tökum þátt í þessari atkvæðagreiðslu í haust. Bætum þá upp það ófyrirgefanlega kæruleysi, sem vér sýndum við kosningarnar 1916 að ekki kaus nema 10% af öllum kosningarbærum konum. Nú í vor kusu 75% af öllum kosningabærum dönskum konum við þingkosningar þar í landi. Sambandsmálið er oss þó enn þá meira vert en einfaldar alþingiskosningar, þegar ekki er kosið um nein sérstök stórmál. Látum nú sjá í haust að »Íslendingar viljum vér konur allar líka vera«, tökum sterkan og ákveðinn þátt í atkvæðagreiðslunni með karlmönnum. Nú væri blátt áfram pólitísk dauðasynd að sýna kæruleysi, þegar um sjálfstæði lands vors og þjóðar er að ræða. Þess óskum vér, allar sem ein, og því til staðfestu greiðum vér atkvæði vor með samningunum.

Guðbjörg í Múlakoti.

Margir af lesendum Kvennablaðsins munu kannast við Guðbjörgu í Múlakoti í Fljótshlíð. Blóðin hafa minnst á hana og talið hana standa framar öðrum íslenskum sveitakonum í garðrækt og trjárækt. Við höfum heyrt að hún hafi tilsagnarlaust

komið sér upp fallegum garði og að hún ali þar upp litlar trjáplöntur, sem hún miðli öðrum og að hún eigi framar öðrum þakkir skyldar fyrir að efla áhuga á trjárækt þar austur frá. Margar okkar hefir líklega langað til að sjá þessa konu. Þeirri, sem þetta skrifar, veittist það fyrir nokkrum árum og varð sú stutta koma að Múlakoti minnisstæð.

Séð hefi ég stærri og skrautlegri garða, en engan, sem mér hefir þótt meira vert um, því alt þar þar vott um svo mikla alúð og umhyggju. Guðbjörg sýndi okkur garðinn sjálf. Hún er há og beinvaxin kona, grönn og skarpleit, augun dökkbrún og hlý. Þegar ég sá þau minntist ég þess hvað blómakona ein reykvísk sagði einu sinni, þegar hún var spurð hvernig hún færi að því, að láta rósirnar sínar dafna svona vel. »Ég horfi á þær« — sagði hún og hló. Þegar maður sér hvernig Guðbjörg horfir á plönturnar sínar og blómin, þá er auðvelt að skilja að þær hljóti að gróa.

Hún bað okkur að ganga varlega, því lítið væri um ónotað rúm í garðinum, hún hafði meira að segja gróðursett plöntur á torfvegginn, sem var í kringum hann.

Nú man ég ekki hve margar tegundir voru í garðinum, en hygg að flest hafi þar verið sem gróid getur hér í gördum. Matjurtir sá ég þar í einu horninu — gríðarleg salathöfuð og hreðkur, ribsrunnarnir lofðu öllu fögru um góða berjatekju að haustinu — birkihríslurnar og reyniviðurinn keptust við að vaxa og alstaðar gægðust íslenzkar blómjurtir fram. Fremst í garðinum stendur stærsta reynihríslan — hún var þá 18 ára gömul. Fleiri hríslur standa hjá og mynda limar þeirra laufþak.

En fyrir neðan þær vex aragrúi af ör-litlum reyniplöntum. Guðbjörg sagði að þetta væri »plöntuskólinn« sinn, hún safnaði fræunum sem féllu á haustin, og eldi svo upp þessi fósturbörn, sem síðan væru send í allar áttir. Það fór vel um þau þarna í skjólinu og engin illgresisplanta fékk að troða sér inn til að ónáða þau. Það var gaman að sjá hvað Guðbjörg tók

mjúkt á þeim, það var eins og hún hagræddi börnum. Þarna stóð stóll og var það auðsjáanlega sæti hennar.

»Hvernig stóð nú á því að þér fóruð að byrja á að planta trjá« spurði ég hana.

Það kom svo fallegur glampi í brúnu augun: »Mig langaði svo til þess að sitja í laufskála«, sagði hún. »Þarna er að koma annar til«, bætti hún við glæðlega, »hann verður stærri og rýmri«. Þar stóð annar hringur af hríslum, sem komnar voru vel á veg. — Gaman væri að sjá hvað mikið þeim hefir farið fram á þessum seinustu árum.

Í garðinum voru tvö beð af jarðarberjum. Guðbjörg sýndi okkur þau með móðurlegri ánægju. »Fyrir þremur árum síðan sótti ég tvær jarðarberjaplöntur inn á Þórs-mörk og reiddi þær í vasa mínum yfir vötnin. Þetta er nú orðið úr þeim«, sagði hún. Þau voru svo falleg þessi beð — hvít af blómum. Hún vildi endilega gefa okkur nokkur að skilnaði. Við sögðum að það væri synd að slíta þau upp en hún vildi ekki heyra það nefnt. »Það verður drýgst, sem flestir fá af«, sagði hún. —

Garðurinn liggur hátt en nýtur skjóls af hliðinni gegn norðanátt. Útsýn er þaðan ljómandi fögur. Eyjafjallajökull blasir þar við skinandi hvítur, og ber við birkihríslurnar og reynitrén. Langt fyrir neðan rennur Þverá, dutlungafull og þverúðug og sleikir engjarnar með sinni skaðvænu tungu, brýtur upp gróðurinn og ber með sér sand og auðn. En garðurinn stendur þarna svo broshýr og hróðugur. Honum getur áin ekki grandað.

Tvær konuhendur, sem höfðu mörgu öðru að sinna, unnu þetta verk á skömmum tíma. Hver veit hvað sambentir kraftar geta orkað? Skeð getur að mannshöndinni kunni að takast að reisa rönd við sjálfri Þverá og girða fyrir spillvirki hennar í framtíðinni.

L.

Alþýðueldhúsin.

Upphaf þeirra og tilgangur fyrir og nú.

Þegar talað hefir verið um alþýðueldhús hér á landi í hlöðum og ræðum, þá hafa menn álitid, að þar væri um alveg nýtt dýrtidarfyrirkomulag að ræða, sem eiginlega væri fátækrahjálp. Það hefir ef-laust vakað fyrir þeim, sem skrifað hafa í blöðin móti því, að send yrði kona eða karl til útlanda, til að kynna sér rekstur og fyrirkomulag þessara stofnana. Þeir hafa auðsjáanlega álitid, að ekki þyrfti að vanda skírn fátækra manna börnum, og mat handa þessu fólki þyrfti ekki neina kunnáttu til að búa til og sjá um.

En þetta er hinn mesti misskilningur. Fyrst og fremst eru þessi eldhús engin fátækraftofnun. Maturinn úr þeim er ætlaður hverjum, sem vill kaupa. Auðvitað eru þau eldhús, sem nú hafa verið sett á fót síðustu árin, dýrtidarráðstöfun. En í Danmörku hefir það ekki verið matarskortur, sem hefir hrundið þeim af stað, heldur eldsneytisskortur. Til þess að spara eldsneyti við miðdagsmatreiðsluna handa t. d. 1000—2000 fjölskyldum fundu menn út að elda handa þeim í *einu lagi*. Á þann hátt yrði maturinn líka ódýrari. En svo varð hann líka að vera svo góður, að hann væri jafngóður heimagerða matnum, og svo ódýr, að það borgaði sig ekki að eiga við hann heima, þar sem fátt heimilisfólk var.

En alþýðueldhúsin eru alls ekki nýtt fyrirkomulag. Þau eru þýzk að uppruna og voru fyrst sett á fót 1866, þegar stríðið var milli Prússlands og Austurríkis. Þá var það, að ágætiskonu einni, sem alkunn hefir síðar orðið, frú Linu Morgenstern, kom til hugar að stofna alþýðueldhús í Berlín, til þess að draga úr hágindunum og sulti fátækasta fólksins. Án þess að láta það fá á sig, þótt bæjarstjórn og aðrir mektarmenn vildu ekkert um þetta heyra, tókst henni að fá fólk til að fá áhuga fyrir þessu máli. Rudolf Virchow

var meðal þeirra fyrstu, sem aðstoðuðu hana bæði í orði og verki, og með sinum sterka vilja og dugnaði tókst henni að koma hugsjón sinni í framkvæmd. Hún setti áskorun í blöðin um samskot til fyrirtækisins og fékk um 13000 mörk inn. Síðan var félag stofnað, og 9. júlí 1866 var fyrsta alþýðueldhúsið opnað í Berlín fyrir gesti og matarkaupendur. Það varð mjög vinsælt.

Þessi stofnun hefir aukist og elst með hverju ári. Því fór svo fjarri, að það legðist niður, þegar stríðið hætti, að ný alþýðueldhús bættust við. »Alþýðueldhúsafélagið í Berlín frá 1866« hélt 25 ára afmæli 1891. Þá voru í Berlín 15 alþýðueldhús og í sambandi við þau sérstök matsölustofnun handa konum. Í þessum matarhúsum borduðu þá daglega bæði virka daga og helga 10000—12000 manns eða hér um bil 700 á hverjum stað. *Tilgangur eldhúsanna var að bæta úr þögnindum fátæka fólksins og veita því holla og nærandi fæðu fyrir svo lágt verð, sem unt væri.*

Út úr þessari hugmynd hefir svo önnur hugmynd vaknað: að bezt og ódýrast væri að elda sem mestan mat í samlögum, þannig, að heimilin, hvort sem þau væru fátæk eða efnuð, gætu fengið hann fluttan heim til sín, ef þau vildu ekki borða í sameiginlegum matarsölum. Sumstaðar hefir þessi hugmynd komist að meira eða minna lýti í framkvæmd. T. d. að fjölskyldur í sama húsi með líkum launum fengju mat sinn úr sameiginlegu eldhúsi. Við þetta ætti að verða sparnaður á fjórum liðum: á matnum sjálfum, sem yrði ódýrari, þegar hann væri búinn til í stórum stíl, á eldsneyti, sem þá sparaðist í hinum mörgu eldhúsum, á vinnukonuhaldi, því að þá mætti komast af með minni vinnukonuhjálpi, og á herbergjafjöldanum, því að þá þyrfti ekki eldhús, að eins lítið búr með gasi til smældunar.

En þessi sameldhús hafa enn sem komið er ekki getað náð fullri fólfestu, en alþýðueldhúsum hefir fjölgað og þau útbreiddst borg úr

borg og land úr landi, en flest eða öll stofnuð eða rekin að meira eða minna leyti eftir þessum þýzku fyrirmyndum. Vitaskuld hafa þau breyzt á þessum tíma og orðið að lagast bæði eftir staðháttum og lifnaðarháttum þeim, sem fyrir hendi eru þar, sem þau eru rekin. Þau hafa orðið að föstum stofnunum, sem efna minna fólkið hefir notað. Aðalreglan er þó, að hver borgar fyrir sinn mat með því að kaupa matarmiða, þegar inn kemur, og fær út á hann mat við útsöluborðið inni í matarsalnum.

Á vandræða og neyðar tímum, eins og nú eru, finna menn bezt, hvað þessi alþýðueldhús eru nauðsynleg, enda hafa þau nú verið tekin alment upp í öllum löndum Norðurálfunnar nema Íslandi. Alls staðar er fylgt reglunni að *selja* matinn. Fátækragjafir eru þar engar. Þau eru að eins ætluð sem meðal til sjálfshjálpar, en ekki til ölmusugjafa eða góðgerða í neinni mynd.

Berlíнар alþýðueldhúsin voru stofnuð og rekin með þeirri grundvallarhugsjón að veita verkafýðnum og öðru efnalittlu fólki vel tilbúna, heilnæma og sad sama fæðu fyrir sem allra lægst verð og að stofnunin yrði að bera sig fjárhagslega.

Til þess að þetta gæti orðið samfara, þyrfti hina mestu fyrirbyggju, nýtni, sparssemi og stjórnsemi. Frú Morgenstern segir sjálf, að grundvallarreglurnar verði að vera hin *ýtrasta skyldurækni og áhugi allra*, sem að því starfa, *nákvæmasta sparssemi og reglusemi og strangasla ráðvendni allra*, sem vinna við þau, hvort sem það eru yfirboðnir eða undirgefneir.

Ég gat þess hér að ofan, að um 1890 hefði um 10000—12000 manns daglega etið miðdagamat sinn í þessum 15 alþýðueldhúsum Berlíнар. Auk þess voru allar þær máltíðir, sem sóttar voru þangað. Eftir skýrslu frá árinu 1891 voru það ár framreiddar í þessum 15 eldhúsum 115770 heilir miðdagsverðir, 1755931 hálfir miðdagsskamtar og auk þess 316002 mjólkurglös og kaffibollar. Matarseðillinn var til-

breytilegur, og um 50 réttir voru tilbúnir þar auk ávaxta alls konar og nýrra mat-jurtaréttar.

Læknar og heilbrigðisstjórar tóku að sér að rannsaka efnafræðilegt gildi matarins og hvaða skilyrði hann yrði að uppfylla. Heilbrigðisráðið dr. Blaschko og tveir aðrir sérfræðingar gerðu þessar kröfur til fæðunnar:

1. Næringarefnin í fæðunni verða að vera í réttu hlutfalli við, hvað hún er mikil.
2. Fæðan verður að vera góð og sérstaklega vel og smekklega tilbúin og framreidd.
3. Hún verður að vera hæfilega heit.
4. Að vöxtunum til skal hver skammtur vera nægilegur til að sedja matargestina.
5. Maturinn skal vera hæfilega breytilegur.
6. Hann skal vera gerður eftir smekk þeirra, sem eiga að eta hann.
7. Verðið á fæðunni skal vera miðað við efnahag þeirra, sem neyta hennar.

Eftir skýrslum þeim, sem dr. Blaschko gaf um þessar rannsóknir sínar, kom það í ljós, að matur alþýðueldhúsanna fullnægði þessum skilyrðum. Enda hafa síðari alþýðueldhús tekið þessar reglur sér til fyrirmyndar. Að eins hefir feitin verið aukin, því að á neyðartímum vantar hana oft tilfínnanlega, en lagast, þegar ástæðurnar batna. Í þessu efni hafa Berlínar-eldhúsin líka verið brautryðjendur, því að víðast annars staðar hefir feitarleysið verið tilfínnanlegt í alþýðueldhúsunum og verið aðalgallinn við þau. Fullur miðdagsmatur kostaði 22½ eyri og hálfur skammtur 13½ eyri, mjólkurkanna (1½ peli) eða 1 bolli af kaffi kostaði 4½ eyri. Og þótt öll matarefni hækkuðu mjög í verði, þá hélzt þetta verð óbreytt.

Þótt maturinn væri svona ódýr, þá voru hálfskamtarnir sexfalt meira eftirsóttir en heilskamtarnir, sem sýndi, að fólkið hafði ekki efni á að kaupa dýrari mat, þótt skammturinn væri ekki nægur.

Eftir reynslu þýzku alþýðueldhúsanna voru þau mest notuð á venjulegum tímum af miðaldra verkamönnum, en minna

af konum og ungum mönnum, stundum líka af iðnaðarmönnum og fátækum stúdendum og listamönnum. Matinn, sem sóttur er í eldhúsin, nota helst efnaþinginn iðnaðarmenn og lægra launaðir embættismenn.

Reynslan hefir sýnt, að öll alþýðueldhús geta ekki þrífist, t. d. hefir eitt verið sett á fót í allra fátækasta hluta Berlínar, þar sem aumasti lýðurinn býr. En þar hefir eldhúsið lítið verið notað, fólkið hefir ekki haft efni á að eta þenna ódýra mat. Ef til vill fara menn þar líka heldur með síðustu aurana á bjórhallirnar, eða láta þá fyrir spiritus annarstaðar. Aftur eykst aðsóknin venjulega á dýrtíðar- og hardæristímum, jafnvel hjá vel sjálfbjarga fólki.

Athugavert við Berlínar-eldhúsin var hin mikla nákvæmni í öllum rekstrinum og útreikningum. Hver einasti liður er nákvæmlega útreiknaður og veginn. Ekkert er gert af handahófi. T. d. var árskostnaður við öll 15 eldhúsin 300,000 mörk, og samtals í 25 ár hefir það þá verið 6,723,941 m. Á þessum tíma hafa tekjurnar verið 95,280 m. fram yfir kostnaðinn, eða hér um bil 4000 m. árlega. Og sá ágóði var alveg fenginn með því að nota hverja ögn af úrgangi frá matnum, t. d. útsóðin bein úr kjöti og fiski, kartöflu- og gulröfubýði, vatnið, sem kartöflurnar eru þvegnar úr o. s. frv. Alt slíkt er selt til skepnufóðurs, og fyrir það hefir árlega fengist 3,000—4,600 mörk. (Frh.).

Sitt af hverju.

Hússtjórnar-ráðunautar.

Í Noregi og Svíþjóð hafa verið gerðar tilraunir með að senda hússtjórnar-ráðunauta víðsvegar um landið upp á ríkisins kostnað, til þess að leiðbeina húsmæðrunum í öllu, sem lýtur að hagsýnni heimilisfærslu og einkum að sparsamlegri, en þó nærandi matreiðslu. Þessi dýrtíðarráðstöfun hefir orðið mjög vinsæl í þessum löndum og þótt gefast mjög vel. Hafa

það verið hússtjórnarkenslukonur, sem sendar hafa verið út í þessum erindum.

Nú hafa einnig danskar konur rætt um nauðsyn slíkra hússtjórnar-ráðunauta. Hélt Karen Braa, sem alkunn er orðin fyrir sínar dýrtíðar matreiðslubækur, fyrirlestur um þetta efni í vor, og taldi mikla nauðsyn á að sendir væru út slíkir hússtjórnar-ráðunautar í Danmörku til hjálpar eldri húsmæðrunum, sem enga bóklega þekkingu hefðu fengið á samsetningu fæðuefnanna eða næringargildi þeirra, þótt þær gætu margar haft verklega reynslu til brunns að bera, sem góð væri ætíð með, en ekki þó einhlýtt, sízt á þeim dýrtíðartímum, sem nú standa yfir. Tóku margar hússtjórnarkenslukonur og fleiri þátt í umræðunum, og var það einróma álit, að mikil bót mundi að slíkum ráðunautum. Þær konur þyrftu helst að hafa sérlega góða þekkingu á þeim efnum.

Híalinskjöllinn hennar Önnu-Mariu.

Eftir Önnu Wall.

(Niðurl.).

»Er föðursystir veik? Líður föðursystur illa«, sagði Anna-María óttsegin. Allra snöggvast var eins og eitthvað iskalt og dimt bæri fyrir hið fjöruga ímyndunarafl hennar, en það hvarf jafnskjótt aftur.

»En sú snarkringla, sem þú ert«, sagði Elisabet föðursystir vingjarnlega og rólega. »Hugsaðu þér nú að ef þú hefðir hrist mig, svoleiðis að nálin hefði stungist í fingurinn á mér, og og blóðblettur hefði komið í kjólinn.

Anna-María var á augabragði búin að gripa þessa nýju hugsun. — »Hvað hefði það gert til? Svólitill agnar blóðblettur. Vissi ekki föðursystir hvað það þýddi? Skot — bara ástarskot. Þeir máttu líklega verða dálítið skotnir í henni — allir saman litlu kadettarnir.

Hún tók í kjólinn og hélt honum út frá sér og svo á fleigiferð í öfugan »Polka«. Alltaf snerist hún fljótara og fljótara þangað til hún datt steinuppgefin ofan á stól og gat varla náð andanum fyrir mæði og hlátri.

Nei þetta dugði ekki, nú varð hún að herða sig við vinnuna!

Það hefði hún nú átt alltaf að gera, sagði föðursystir. —

Og svo var kjöllinn loksins tilbúinn löngu eftir miðnætti. Þá voru síðustu sporin saumuð og rykkingabekkurinn neðan á kjólnum saumaður við, eins og hann átti að vera.

Parna hékk hann nú svo fjöðurléttur og gegnsær, neðan í ljósakrónunni í miðri stofunni,

og Anna-María gekk alt í kring um hann og horfði kringlóttum augum af aðdáun og svefni á þetta mikla meistaraverk.

»En hvað hann er fallegur«, sagði hún og sneri sér við og leit á föðursystur sína. — En hvernig föðursystir leit út. Engir kjólar, hversu fagrir sem þeir hefðu verið, hefðu getað sett minsta roðablæ á hennar andlit. Það var gult eins og vax, og skinnið hrukkaðist við gagnaugun.

»En föðursystir, þú ert preytt, óttalega preytt. Anna-María hafði alls ekki haft tíma til að taka eftir því fyrri.

»Já, víst er eg preytt, en nú er líka kominn tími til að leggja sig fyrir«, sagði föðursystir. Og hún hefði ekkert getað sagt sem gerði Önnu-Mariu jafn rólega. Því það fann hún á sjálfri sér, og hún fann þá líka að hún væri sjálf preytt. Hún var því á augabragði háttuð og komin ofan í rúm, búin að breiða kyrfilega ofan á sig, og með ástfangnum aðdáunaraugum gaf hún kjólnum sínum síðasta tillitið, áður en hún hallaði sér á koddann og steinsofnaði. Tilda var líka sofnuð. En hún bylli sér á ýmsar hliðar og ruglaði heilar romsur upp úr svefninum hálf kjókrandi. Það voru víst hinir áhrifamiklu viðburðir dagsins, sem nú voru að byltast um í höfðinu á henni. Stundum stóð hún fyrir utan húsdýr læknisins, og sá fröken Elisabet koma út frá honum, með dauðadóminn auðsjáanlega skrifadann í augum sér, og þá stundi Tilda hátt í svefninum og sló út höndunum með þegjandi og magnlausum mótmælum.

Stundum fanst henni hún vera komin mörg ár aftur í tímann. Það kom bréf með sorgar-rönd, fröken Elisabet opnaði það, og sagði svo að þær yrðu að fá sér lítið barnsrúm, sem mætti slá saman, og setja á daginn inn í klæðaskápinn. Hvað dugði það, þó Tilda berðist á móti því. Þeir, sem höfðu verið nógu hyggir til að láta vera að setja börn inn í heiminn máttu líka fá að sleppa hjá að þræla fyrir annara börnum — fanst Tildu — Hvaða gagn var að því þótt hún bylti sér og berðist um? Það voru alveg áhrifalaus mótmæli. Og fröken Elisabet borðaði sig aldrei sadða. Það sá Tilda vel sjálf, og að hún þrælaði og stritaði fyrir þenna gauksunga, sem klínt var inn í hennar litla hreiður. En hvað dugði að gremja sig yfir því, nú paut draumurinn áfram með hana, og hún ýmist snöktaði eða purkaði sér um augun með óhreinu svuntunni sinni, svo andlitid varð alt flekkótt og svo stóð hún við daglegu stritvinnuna sína í svefninum, heit og preytt steypli kerti og fór til dyra á milli þegar hringt var. — Og þarna kom nú sjálfur krónprinsinn og

vildi tala við frókenina hennar og panta málverk hjá henni.

»En að Tilda skyldi ekki rifna«, sagði frókenen.

En það gerði hún vist, því hún vaknaði alt í einu og settist upp í rúminu. Vekjaraklukkan hringdi. »Guð minn góður, hvað hefir komið fyrir«, sagði hún og stökk á fætur ofan úr rúminu, alveg glaðvöknud af hræðslunni. En þegar hún var komin fram úr rúminu, þá mundi hún alt í einu eftir því. Og svo gekk hún grátandi allan daginn yfir verkum sínum. Frk. Elisabet gat alveg orðið frá sér af að sjá hana, en gat þó ekki fengið sig til að ávita hana, eða segja neitt. Kærleikurinn sýnir sig líka oft í ólíkum myndum og allir hafa ekki lag á að byrgja tilfinningar sínar inni hjá sjálfum sér. —

Um kvöldið átti Anna-María að fara á ballið. Þegar hún var klædd þá kveykti föðursystir á ljósunum í ljósakrónunni, til þess að fá að sjá hana í fullri birtu. Og svo varð hún að snúa sér í hring á miðju gólfinu, svo að hinn létti gegnsæi kjóll bylgjaði um hana eins og ský. Og litla unga smámeyjan og kjóllinn áttu svo vel saman. Hún var svo hrein og skær og mjúk í hreyfingum eins og gegnvotur hálf út sprunginn villirósaknappur, ef nota má svo gamla líkingu.

Elisabet föðursystir drakk með ánægju og nauti í sig alla æskufegurð og formfegurð. Anna-María var svo gott sem hennar eigið barn. Hún var bæði hreykin af henni, og hrædd um hana. — Hún horfði og horfði á hana í krók og kring þangað til henni vöknadi um augu. og hún fór að reka eftir henni að komast á stað. — »Nú var nóð komið af sýningu. — Af stað nú«, fara í kápu og taka á sig skóhlífar. Parna var það alt saman. Vantaði nokkuð? Nei parna var vasaklúturinn og blævægurinn. — Og Anna-María játaði og var fegin að komast af stað sem fyrst. Hlæjandi og heilsandi þaut hún út úr dyrunnm og föðursystir sagði: »Svei, svei«, annars hefði hún máské þurft að »sitja yfir«. —

Þegar Anna-María kom heim aftur um nóttina með fallegu, þunnu kjóltreyjuna fulla að framan, af blómum og »Kotillions«böndum, og augun ennþá hálfblinduð af ljóshafinu í danssalnum, eyrun full af danslögum og allskonar drengjalegum ástarorðum, þá þaut hún eins og venjulega upp í svefnherbergið og ætlaði að setjast á rúmstokkinn hjá föðursystur Elisabetu. Hún hafði frá svo mörgu að segja, og föðursystir vildi vist heyra það, þótt framorðið væri.

En föðursystir hristi höfuðið. »Ekki í nótt«. Henni var ilt Hún vildi að Anna-María kæmist

sem fyrst í rúmið svo ljósið yrði slókt. Annars var hún hrædd um að alt kæmist upp. Og hún gat ekki polað að baka Önnu-Mariu sorg, eða heyra gleðimasið i henni breytast i grátkviður.

Öttaðist líka ef til vildi ósjálfrátt að inst inni í augum sextán ára unglingsins bak við tárin, mætti henni skilningslaus, eigingjörn, ung lífs-gleði, sem árin ein næðu að draga úr og deysa.

»Sof þú«, sagði hún, og Anna-María var þegar fallin í fasta svefn. — En Elisabet föðursystir lá vakandi með galopnum augum og hlustaði eftir hinum jafna heilbrigða andardrætti. Svo skar sár sviðandi verkur brjóst hennar svo hún varð að reisa sig upp og troða lakinu upp í sig svo sturnar heyrðust ekki. »Ó, guð minn góður«. Og tárin runnu niður allar kinnarnar á henni. Hvað spurði þessi hræðilegi sjúkdómur um það að hún sjálf var ung ennþá, átti langt eftir til að ná fjórutíuára aldrinum. Hvað spurði hann um það að hún hafði strítt og barist alla æfi, og nú loksins náð fullkomnun í starfi sínu og viðurkenningu manna-anna og fjárhagslegu sjálfstæði og velmegun. Þegar þjáningarnar linuðu hallaðist hún aftur útaf á koddann. Það var ekki til neins að berjast lengur. Hún varð að gefa lífið á bátinn, beygja sig undir það, sem var óumflýjanlegt, og líða og pola. — Ó, guð, ó, guð. Hún bað ekki, hún greip aðeins dauðahaldi um hans nafn, eins og einu stöðina í Alheimstilverunni. Hún endurtók það hátt fyrir sjálfri sér hvað eftir annað, þangað til Anna-María spratt upp úr svefninum alveg glaðvakandi og spurði: »Vildir þú nokkuð föðursystir?

»Nei, nei, soðu!«, var svarað, og Anna-María sofnaði aftur. Hún dansaði í svefninum polka í gegnsæjum hialínskjól, og gerði alla kadettana í Stokkhólmi miskunarlaust bálskotna í sér.

Fáum vikum síðar var Elisabet föðursystir horfin burtu, og Anna-María klædd í svartan kjól. Hún faðmaði Tildu grátandi að sér, og skalf af ekknum. En vorið var komið úti fyrir og vor var líka inni fyrir. Tárin þornuðu brátt.

Hún komst á nýtt heimili og í nýjar kringumstæður. Aðrir ættingjar tóku hana að sér, og undir eins snemma um sumarið höfðu allar leyfar sorgblandinna hugsana druknað í fyrstu ástar draumanna ákafa flóði og fjöru.